

köröm). Szereti az árpát, búzát, kukoricát s a korpával összekevert salátát és répalevelet.

A sekély, mocsaras vizeket szereti. Csőre a táplálkozás módjához idomult. Fejjel lebukik a vízbe s széles csőrével a mocsár fenekéről iszapot merít (görgöcsél). Az iszappal együtt apró állatkák jutnak szájába. Az iszapos vizet húsos nyelvével a csőr lemezei közti nyíláson kiszűrösi (szűri), míg az állatkák szájában maradnak.

Csak költés idején tojik. (Türelmetlen mama = otthagyja fiait, ezért sokszor tyúkkal költetik ki tojásait). Fiókái fészekhagyók.

Húsaért, zsírjáért és tolláért tenyésztik. Kukoricával hizlalják. (Tömik).

b) A lúd. Nagyobb a kacsánál. Lábai nem állanak annyira hátra, de nem is úszik és bukik olyan jól, mint a kacska. Tápláléka leginkább fű és levél, ezeket éles szélű csőrével csipkedi le. Szereti a gabonát is.

Rendszerint a gúnár vezetése alatt libasorban járnak. Húsa és zsírja, de különösen mája ízletes, tolla is értékes. Töméssel hizlalják.

III. Összefoglalás. A kacska és a lúd úszó állatok. Életük a vízben vagy annak környékén folyik le, ezért szerveztük is ehhez idomult. Milyen a testük alakja? Láruk? Szárnyuk? Mivel táplálkoznak? Miért tenyésztjük őket?

Tulajdonnév és köznév*

Miről tanultunk a múlt órán? — A főnévről. — Azt mondtam, hogy mára gyűjtsetek főneveket. — Vegyétek elő füzeteteket és diktáljátok, én majd felírom a táblára. (Külön írom a tulajdonneveket és külön a közneveket.)

TULAJDONNÉV

Mészáros Misi
Kókai Nóra
Tóth Magda
Magyarország
Mezőtur
Szolnok
Mátra
Berettyó

KÖZNÉV

apa
leány
gyermek
haza
lakóhely
város
hegy
csatorna

* Résziel szerzőnek Vezérkönyv a helyesírás és nyelvi magyarázatokhoz az elemi iskola I—II—III. osztályaiban című most megjelent művéből. Kapható szerzőnél, címe: Kókai Béla mezőturi rk. igazgató-tanító, Mezőtur. Ára 2 pengő.

Körös
Tisza
Bodri
Sajó

víz
folyó
állat
kutya

Két csoportba irtam a felolvasott neveket. Most vizsgáljuk ezeket! Itt minden név milyen betűvel kezdődik? — Naggyal. — Hát a másik csoportban? — Kicsivel. — Ennek bizonyára van is valamilyen oka. Hiszen ezek mind kicsodák? — Nevek. — Ugy van! — Nevek, egy csomó nagykezdőbetűvel, másik része kicsivel kezdődik. Vizsgáljuk hát, miért?

Tanító bácsi kérem, ezt már a második osztályban tanultuk! — Igaz. De, hogy jól megértésétek és soha el ne tévesszétek az írásban, figyeljétek tehát.

Ha valamelyiktekhez szólni akarok, mit kell mondanom, hogy tudjátok, kihez beszélek? — A nevét. — Látjátok, ezért van mindnyájatoknak neve. Téged hogyan hívnak? — Te pedig jójj ki Mariska! — és ird fel a nevét! Melyik csoport alá írod? — Jól van! —

Minden gyermeknek hány neve van? — Nekem is két nevem van? — Melyik az? — Mind a két név az enyém, a sajátom. Senki sem veheti el tőlem, tehát úgy is mondhatom, hogy az én tulajdonom. A tulajdonnevem. Neked mi a tulajdonneved? — Hát édesapádé? Édesanyádé? — Testvéreidé? —

Gyermekek! ezen névből csak egy van, ezt mindenki jól jegyezze meg magának, nehogy úgy járjon, mint a csacsi.

Mivel ez mindenkinek a sajátja, a tulajdonneve, megkülönböztetésül a többi névtől, mindig nagybetűvel írjuk.

Csak az embereknek van tulajdonneve? — Vizsgáljuk tovább a csoportot! — Azt látjuk, hogy: Magyarország. — Ez minek a neve? — Hazánknak. — Hány hazád van neked, Böske? —

Lássuk tovább. — Mezőtur. — Hát ez minek a neve? — Lakóhelyünknek. — Hány Mezőtur van? — Miért irtam tehát nagy betűvel? —

(Igy megyünk végig a tulajdonneveken.)

Gyermekek! — most vizsgáljuk a másik csoportot. Ezeket milyen betűvel irtam? — Olvasd el az elsőt! — Apa. — Ki diktálta ezt a szót? — Csak neked van apád? — Lássátok, az összes apáknak ez a közös nevük. Tovább olvass, Mariska! — leány — Majd: gyermek. — Nézzétek! — csak itt, ebben a teremben hány gyermek van.

Meg tudnátok-e már mondani, hogy miért írjuk ezeket kisbetűvel? — Mert sok van belőlük. — Milyen nevek ezek? Közös nevek. —

Bizony baj lenne az — gyermekek —, ha minden asztalnak, széknak, padnak megvolna a maga tulajdonneve. Egész életünkben sem bírnánk megtanulni azt a sok nevet.

(Végighaladunk így a táblára írt neveken.)

Összefoglalás. Most már fölérünk is írom a nevüket. Mit írjak ide, az első csoport fölé? — Helyes. Ezek a tulajdonnevek. Mit kell ezekről megjegyeznünk? — Ti se feledjétek ezt el soha! — Hát ide mit írjak? Ezek milyen nevek? — Ugy van. Ezek közös, vagy röviden köznevek! — Milyen betűvel írjuk őket? — Miért? —

Vegyétek elő az olvasókönyveteket! Melyik olvasmányt tárgyaltuk legutóbb? — Keressétek ki, a 43. oldalon van.

35. CSÖRSZ ÁRKA.

Borsod és Heves vármegyék határán mély ároknyomot őriz a rónaság. Az árok a Tiszától a Duna felé húzódik. Óriási eke tudna csak ilyen hatalmas barázdát szántani. A nép Csörsz árkának nevezi. Szép monda szól róla.

Olvasd el a címet, János! — Milyen árokról lesz itt szó? — Hogyan hívják ezt az árkot? — Csörsznek. — Milyen név ez? — Milyen betűvel írjuk tehát? — Itt is naggyal van? — Igen, de nemcsak azért, hanem mivel a mondat első szava is.

Tovább! — Mely szavakat írták itt nagybetűvel? — Borsod és Heves. — Miért? — Miknek a nevei ezek? — Hogyan hívják a mi megyénket? — Írd fel a táblára! — Milyen betűvel kell leírni? — Milyen név ez? —

Keressünk itt más főnevet is! Van itt elég! — Ezeket milyen betűvel nyomtatták? — Miért? —

Gyakorlásul most magatok keressétek ki a tulajdonneveket tovább és írjátok be a füzetetekbe!

*

Olvasd fel a tulajdonneveket a füzetedből! — Elég! Te is olvasd fel, Erzsi? — Nagyon jól van! — látom, szépen kiirtátok a mult órán az olvasmányból.

Figyeljétek most egy kicsit ide! Az lesz a derék gyermek, aki meg tudja mondani, melyik a legszebb tulajdonnév? — Gondolkozzatok csak! Ő ad nekünk minden testi, lelki jót... Isten! — A jó Isten! — felelik a gyermekek. Ezt bizony nehezen találtátok ki.

Most mást kérdezek. Isten után mit kell szeretnünk legjobban? Törjétek hát rajta a buksi fejetekeket! — (Találgatják.) „Hiszek egy Istenben, hiszek egy...” mondom csendesesen. — A hazát! — mondják. — Ugy van! de ez nem tulajdonnév ám. Hazája mindenkinek van. De hogyan hívjuk a mi hazánkat, országunkat, amilyen nincs több sehol a nagy világon? — Magyarországnak! — mondják csillogó szemmel.

Soha se feledjétek, hogy a legszebb tulajdonnév: Isten és Magyarország! — A jó Isten vigyáz Magyarországra is és visszaadja régi nagyságát, ha ti jók, engedelmesek, szorgalmasak

lesztek és imádkoztok Óhozzá. — Tegyük meg ezt most is!

Hiszek egy Istenben,
Hiszek egy hazában,
Hiszek egy isteni örök igazságban.
Hiszek Magyarország feltámadásában!

Begyakorlás. Irjátok le társaitok nevét! — Gyűjtsetek tulajdon- és közösneveket!

Tollbamondás. Eresz alatt fészkel a fecske. Legszebb ország Magyarország. Hazánk fővárosa Budapest. A mi vizünk a Berettyó. A Tiszába sok folyó ömlik. Iskolánk a Szabadság-téren van.

Kókai Béla.

M E S E D É L U T Á N

— A becsületes köteleességteljesítésről. —

Első a köteleesség

Erdély határánál, Zsibó helység mellett táborozott 1705 novemberében a kuruc csapat bizakodó kedvvel, nagy győzniakarással.

A fákról már lehullottak az elsárgult levelek, a nemrég még lombdus büszke jegenyék ágai úgy meredeztek az ég felé, mint leégett házak üszkös garendái: feketén és reménytelenül.

Annál nagyobb volt a vigság, a heje-huja dáridó a kuruc vitézek között. Harcra volt kilátás, annak pedig ökelmének mindenkor nagy barátai voltak, mert hiszen a labancot ütni, csodálatos gyönyörűség volt számukra. Harsogott is a tárogató, zengett a dal, a boroskupák pedig állandóan üresek voltak. Mikor a jókedv a legnagyobb fokra hágott, a mulatozók közül hirtelen felállott egy vézna, sápadtarcu vitéz, Fegyverneki Sándor és kipirult arccal, tűzbenégő szemekkel szavalni kezdett:

*...Kiontatom vérem apámért, anyámért,
Megöletem magam szép gyűrűs mátkámért.
Meghalok én még ma magyar nemzetemért...*

De itt a jó vitéz is megállott. Nem tudta folytatni, mert elnémitotta a zokogás. Erőtlenül ült le a lóva mellé és nagyokat sóhajtott. De nem sokáig maradt egymagában, mert néhány perc múlva megjelent legjobb barátja, Sámson Gábor.

— Mi bajod lelkem, kis komám? — Talán a bor szállott a fejedbe, vagy bizony az édesanyád szoknyája mellé vágyódsz?

Fegyverneki felsóhajtott.

— Eltaláltad, kenyeres pajtásom, ő utána vágyom. Nem láttam már három egész esztendeje. Ne csodálkozz hát, ha utána vágyom, ha becéző hangját szeretném hallani...

Gábor megvakarta a tarkóját.